

Bericht: Reactie LTO Nederland op Ontwerpbesluit wijziging Bgm/Bal
Afzender: LTO Nederland
Contactpersoon: Michael van der Schoot, LTO Themaspécialist Water
E-mail: mvdschoot@lto.nl
Telefoon: +31(0)639007314
Willemien van de Kandelaar, LTO Themaspécialist Bodem en Mineralen
E-mail: wvdkandelaar@lto.nl
Telefoon: +31(0)621212419
Consulatie: <https://www.internetconsultatie.nl/bgmbal>
Datum indiening: 11 augustus 2022
Status: Definitief

A. Inleiding

Dit is de reactie van LTO Nederland op de internetconsultatie 'Ontwerpbesluit wijziging Bgm/Bal'. Deze reactie van LTO Nederland is *zoals gebruikelijk* opgesteld na interne afstemming met de regionale LTO-organisaties (LLTB, LTO Noord en ZLTO) en de aan LTO gelieerde sectororganisaties Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV), Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO), Glastuinbouw Nederland en BioHuis.

Deze internetconsultatie met daarin de vertaling van de voorgenomen maatregelen uit het 7^e actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (APN) had voor onze leden nadere concretisering moeten geven voor de uitwerking van het voorgenomen beleid. Echter, nu blijkt dat enkel de uitwerking van de vroege teelten en rustgewassen wordt geconsulteerd. De gewaslijsten van de vanggewassen, winterteelten en stikstofbehoefte gewassen laten dus nog op zich wachten. Hierdoor is er voor een belangrijk deel nog steeds onzekerheid over waar welke gewassen onder vallen, terwijl het 7^e APN (met daarin opgenomen deze gewaslijsten) per 1 januari 2023 in zal gaan. De overheid gaat totaal voorbij aan het feit dat ondernemers op dit moment al bezig zijn om bouwplannen op te stellen en contracten af te sluiten voor 2023. Doordat het vaststellen van alle gewaslijsten steeds maar weer uitgesteld wordt door LNV blijven ondernemers en afnemers in grote onzekerheid zitten. Dit is voor LTO Nederland onwenselijk.

B. Algemene reactie

Vanzelfsprekend willen boeren en tuinders emissies zo veel mogelijk beperken, binnen de mogelijkheden van wat praktisch en economisch haalbaar is. LTO Nederland vindt dat het vakmanschap van ondernemers centraal moet staan bij de aanpak van de wateropgaven in het agrarisch gebied. Doelvoorschriften en gebiedsgericht zijn hierbij een sleutelwoorden. Daarbij dient de overheid het veel genoemde begrip kringlooplandbouw serieus inhoud te gaan geven en zorgen dat de boer de bodem, het perceel en het gewas erop centraal kan zetten. Zorg dat boeren hun gewas optimaal kunnen bemesten en de bodem kunnen verbeteren met zoveel mogelijk producten uit de agrarische kringloop. LTO ziet dat bij de vertaling van het 7^e APN naar nationale wet- en

regelgeving (concreet: deze internetconsultatie) ongewenste en niet-effectieve ge- en verboden gaan komen, maar we zien het op korte termijn niet gebeuren dat er wetten en regels worden geschrapt. Dit toekomstbeeld versterkt in onze optiek helaas de term 'kalenderlandbouw'. Graag gaat LTO Nederland met het ministerie van LNV in gesprek over het schrappen van overbodige wet- en regelgeving.

LTO Nederland wijst verder op de teksten uit het Integraal Afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK). Daarin staat geschreven dat "voorafgaand aan de vaststelling van het zevende actieprogramma heeft veelvuldig overleg met belangenorganisaties plaatsgevonden". LTO Nederland constateert echter dat het ministerie van LNV in tegenstelling tot eerdere actieprogramma's betreffende de Nitraatrichtlijn minder ruimte heeft genomen om dit in afstemming te doen met de sector. Daarnaast betreurt LTO Nederland het dat voorafgaand aan de publicatie van het 7^e APN geen economische doorrekening heeft plaatsgevonden en geen politiek debat in de Tweede Kamer. Tot publicatie van het eerste concept 7^e APN hebben de volksvertegenwoordigers in de Tweede Kamer geen kans gehad om te debatteren over de politieke, economische en maatschappelijke consequenties van de hoofdlijnen die het ministerie voor ogen had voor het 7^e APN. Nu heeft dit hele proces (internetconsultatie, debat) in slechts drie-en-een-halve maand plaatsgevonden. LTO Nederland betreurt deze gang van zaken, zoals ook eerder [kenbaar](#) gemaakt.

Daarnaast merkt LTO Nederland op dat vanaf 2021 op initiatief van LTO Nederland, NAJK, NAV, POV, Cumela Nederland, BO Akkerbouw, NZO en Rabobank wordt samengewerkt aan een maatwerkeraanpak, als effectief, haalbaar en betaalbaar alternatief voor het 7^e APN. Om doelen rondom grond- en oppervlaktewaterkwaliteit te behalen moet bodem, gewas en het ondernemerschap en vakmanschap van de boer en tuinder centraal worden gesteld. Daarbij moeten de meest effectieve maatregelen op de meest zinnige plek worden genomen, en krijgen ondernemers een keuzemogelijkheid tussen generiek beleid of maatwerk. Deze maatwerkeraanpak wordt uitgewerkt met betrokkenheid vanuit onder andere het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), Unie van Waterschappen (UvW), Interprovinciaal Overleg (IPO), Nutriënten Management Instituut (NMI), Louis Bolk Instituut en Wageningen University and Research (WUR). De minister van LNV heeft in de [Kamerbrief](#) van 26 november 2021 aangegeven positief te zijn over deze maatwerkeraanpak. LTO Nederland merkt op dat in voorliggende internetconsultatie de termen "maatwerkregel" en/of "maatwerkvoorschrift" worden gebruikt, welke voorkomen uit het Bal. Na ambtelijke afstemming met het ministerie van LNV blijkt dat de termen 'maatwerkregel' en/of "maatwerkvoorschrift" niet verward moeten worden met maatwerkeraanpak zoals momenteel wordt uitgewerkt door genoemde partijen in het kader van het 7^e APN. LTO Nederland stelt via deze internetconsultatie heel duidelijk dat het **absoluut noodzakelijk** is dat de maatwerkeraanpak die nu publiek-privaat ontwikkeld wordt in het kader van het 7^e APN een alternatief moet kunnen bieden voor de generieke maatregelen rondom (met betrekking op deze internetconsultatie) het inkorten van de uitrijperiode voor dierlijke mest en het opnemen van een rustgewas in het bouwplan. Belemmeringen hiertoe voortkomend uit voorliggende wijzigingen in het ontwerpbesluit zijn dan ook voor LTO Nederland onwenselijk.

Tot slot maakt LTO Nederland zich ten algemene zorgen over de inwerkingtreding van de Omgevingswet. In het IAK staat: "het Besluit gebruik meststoffen zal overgaan in het Besluit activiteiten leefomgeving als op 1 januari 2023 de Omgevingswet in werking treedt". LTO Nederland vraagt zich af wat de gevolgen zijn voor de voorgenomen maatregelen uit het 7^e APN als de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt uitgesteld.

C. Inhoudelijke reactie

i. Verruimen uitrijdperiode vaste storsrijke mest op gras- en bouwland op zand en lössgronden

- Kijkend naar de positieve bijdrage van storsrijke mest voor verbetering van de bodemkwaliteit, watervasthoudend vermogen, koolstof en N-vastlegging en verhoging organische stofgehalte van de bodem is LTO Nederland tevreden met het verruimen van de uitrijtermijn voor storsrijke mest. De toepasbaarheid van bemesting zou gestuurd moeten worden op basis van goed bodembeheer en vraaggestuurd vanuit de plant. Goed bodembeheer draagt naast bevordering van de biodiversiteit bovendien bij aan het behalen van de Nitraatrichtlijn. LTO Nederland merkt op dat de in het eerdere concept 7^e APN voorgenomen verlenging van de uitrijdperiode voor storsrijke mest (in het najaar) niet is opgenomen in het definitieve 7^e APN. LTO Nederland vindt dit een gemiste kans om bovengenoemde redenen.
- Artikel 4.1187 onderdeel d van het ontwerpbesluit van het Bal stelt: “grasland en bouwland dat ligt op zandgronden of lössgronden, in de periode van 1 januari tot en met 31 januari als het gaat om vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is”. LTO Nederland vraagt zich af wat de definitie van ‘substantiële hoeveelheid stro’ is.
- LTO Nederland pleit ervoor om in de definitie van ‘vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is’ alle strooiselrijke mest mee te nemen zodat vaste mest met natuurgras, olifantsgras en cetera ook onder de regeling valt.

ii. Verschuiven van eerste uitrijdatum voor drijfmest of vloeibaar zuiveringsslib op bouwland

- LTO Nederland hecht (gezien de grilligheden van het klimaat en weer) veel waarde aan het behouden van flexibiliteit gedurende het uitrijdseizoen. Met voorgenomen maatregelen in deze internetconsultatie dreigt de aanpassing van de uitrijdperiode van dierlijke mest weer een nieuwe vorm van ‘kalenderlandbouw’ te worden, waarbij datums en deadlines belangrijker worden dan vakmanschap en effectiviteit. LTO Nederland ziet het belang in om het zaaien en bemesten zo dicht als mogelijk bij elkaar te laten plaatsvinden, maar wel op een manier zodat het praktisch kan/past gelet op neerslag, temperatuur en/of de beschikbaarheid van de loonwerker. Graag treedt LTO Nederland met het ministerie van LNV in gesprek.
- Het mestbeleid is sterk regulerend ingestoken. Dit levert vooral vanuit de sector bezwaren op dat hiermee een vorm van (zoals hierboven beschreven staat) ‘kalenderlandbouw’ wordt betracht. Deze verantwoording is voor de sector onwerkbaar. LTO Nederland daagt het ministerie van LNV uit om met de sector na te denken om bedrijven die naast de wettelijke eisen ook bovenwettelijke zaken vastleggen een ontheffing te geven op voorschriften uit voorliggende aanscherpingen in het Bgm/Bal. Denk bijvoorbeeld aan het kunnen aantonen via een app (of middels het Bedrijfsmanagementsysteem) dat niet langer dan bijvoorbeeld x-aantal dagen vóór zaaien een bemesting heeft plaatsgevonden. Dit geldt op een andere manier ook voor de biologische landbouw, want die heeft immers al eigen strengere mest regelgeving en werkt met een eigen biologisch systeem met intensievere controles en minder input, waarbij de verplichte biologische meststoffen schaars zijn. Daardoor is er al vanzelf veel minder milieu impact en meer controle en kunnen biologische bedrijven buiten de meldplicht blijven voor biologische drijfmest bemesting.

- Ten aanzien van de voorgenomen meldplicht voor vroege teelten pleit LTO Nederland ervoor om de ervaringen uit de maïsteelt (maatregel voortkomend uit het 6^e APN) te evalueren, zodat op een voor de praktijk werkbare wijze deze meldplicht ingevuld kan worden.
- LTO Nederland vraagt zich af in hoeverre voor het verschuiven van eerste uitrijdatum voor drijfmest of vloeibaar zuiveringsslib op bouwland gekeken is naar de gevolgen voor weide- en/of akkervogels.
- LTO Nederland merkt op dat zich mogelijk problemen kunnen voordoen vanuit private certificering (bijvoorbeeld Global-GAP). Namelijk als er onvoldoende dagen tussen het toedienen van de mest en de oogst zitten, in het geval van de oogst van groenten die niet gekookt worden. LTO Nederland vraagt hier aandacht voor.
- Met betrekking tot artikel 4.1188a van het ontwerpbesluit tot wijziging Bal vraagt LTO Nederland zich af ook voorzien is in het vervallen van de (nu geldende) meldplicht voor snijmaïs. LTO Nederland gaat daar namelijk wel van uit.
- In het ontwerpbesluit tot aanpassing Bal staat onder E “In artikel 4.1194 wordt “bedoeld in afdeling 2.2” vervangen door “bedoeld in artikel 2.8””. Het bevoegd gezag wordt hier nader gespecificeerd naar minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. LTO Nederland vraagt zich af of deze nadere specificering ook niet moet gelden voor artikel 4.1212 van het vigerend Bal.
- LTO Nederland heeft de volgende opmerking aangaande Bijlage 1, als bedoeld in artikel I, onderdeel O: Bijlage IVC bij de artikelen 4.1188 en 4.1207 van dit besluit (gewassen vroege teelten):
  - Suikerbieten worden tweemaal genoemd (dubbelop);
  - Graag specificaties vermijden. LTO Nederland pleit ervoor om overkoepelende categorieën te gebruiken: granen, peulvruchten, peen, prei, koolsoorten, bieten ('Peen' i.p.v. was- en bospeen, 'Prei' i.p.v. 'zomer'prei, 'Bieten' i.p.v. suikerbieten en voederbieten);
  - LTO Nederland pleit voor een uitsluiting van gewassen met minder dan 100 hectare teelt in Nederland;
  - LTO Nederland pleit ervoor om de lijst 'gewassen vroege teelten' aan te vullen met:
    - Teelten die bedekt worden om het kiemen te vervroegen;
    - Ale zomer- en wintergranen;
    - Nu staan de vaste planten op de lijst, maar ontbreken de andere boomkwekerijgewassen en de meerjarige bloemisterijgewassen en de snij- en trekheesters. Deze zouden volgens LTO Nederland aan de lijst moeten worden toegevoegd;
    - LTO Nederland mist 'Echinacea' en 'Valeriaan' in de lijst;
    - LTO Nederland onderschrijft de oproep van de vereniging 'Vlas en Hennep.NL' om gewassen vlas en hennep toe te voegen aan deze lijst. Voor de argumentatie hiervoor verwijst LTO Nederland naar de reactie op deze internetconsultatie van de vereniging 'Vlas en Hennep.NL'.

- LTO Nederland pleit ervoor om de teelten “Lelie, Dahlia, Freesia, Gladiool en Zantedeschia” te vervangen door: “Zomerbloeiërs” of, als dat niet specifiek genoeg is: “in het voorjaar geplante bol- en knolgewassen in de sierteelt”. In dat geval kan “Voorjaarsbloeiërs” vervangen worden door “in het najaar geplante bol- en knolgewassen in de sierteelt”. Eventueel samen te vatten in: “bol- en knolgewassen in de sierteelt”. Reden van de voorgestelde wijziging: De genoemde vroege gewassen (lelie, Dahlia, Freesia, gladiool en Zantedeschia) hebben het grootste areaal. Er zijn echter vele tientallen soorten zomerbloeiërs waarvoor, met name in de biologische teelt, een vroege drijfmestgift van belang kan zijn. Het is haast ondoenlijk om daar een uitputtende lijst van op te stellen. Deze soorten worden, opgeteld, op ongeveer 500 ha geteeld. Dat gebeurt met name op zandgronden in West-Nederland, waar weinig drijfmest gebruikt wordt. Het areaal biologische teelt van deze gewassen is rond 10 ha. De voorgestelde wijziging betreft dus een groot aantal soorten gewassen, maar een zeer beperkt areaal.
- Voor de vruchtzetting in de fruitteelt is het belangrijk dat het gewas tijdens de bloei in april al voldoende stikstof opgenomen heeft. Bij onvoldoende stikstof in het gewas worden minder vruchten gevormd. In de reguliere fruitteelt gebruikt men hiervoor kunstmeststof die snel opgenomen wordt. Drijfmest wordt wat later gebruikt en meer als basisbemesting ingezet voor de gehele groeiperiode. In de biologische teelt kan geen kunstmest ingezet worden en de mestsoort die de snelst opneembare stikstof heeft is drijfmest. Om deze reden wordt in de biologische teelt eerder in het groeiseizoen drijfmest ingezet. Ook in de gangbare fruitteelt zijn voorlopers op zoek naar mogelijkheden om minder afhankelijk te worden van kunstmest. De datum van 16 maart voor toediening van drijfmest is dan te laat. Om deze reden pleit LTO Nederland ervoor om de fruitteelt toe te voegen aan de lijst ‘gewassen vroege teelten’.

iii. Verplichte gewasrotatie met rustgewassen

- LTO Nederland vraagt aandacht voor samenhang tussen de verschillende ‘gewaslijsten’. Met de nu voorliggende internetconsultatie worden ‘slechts’ twee lijsten ter consultatie gebracht, terwijl er vier lijsten zijn. De technische discussie over de inhoud van de lijst verandert niet, maar praktisch gezien is het voor het opstellen van het teeltplan wel noodzakelijk om alle informatie hebben.
- LTO Nederland pleit voor de mogelijkheid om bij de internetconsultatie van de andere twee lijsten (zie vorige bullet), ook nog opmerkingen door te geven voor de nu voorliggende internetconsultatie.
- In het ontwerpbesluit tot aanpassing Bal staat onder M “In bijlage I, onderdeel A, wordt in de begripsbepaling van “biologisch geteelde gewassen” “Verordening (EG) nr. 834/2007 van de Raad van 28 juni 2007 inzake biologische producten en etikettering van biologische producten en tot intrekking van Verordening (EEG) nr. 2092/91 (PbEU 2007, L 189)” vervangen door: “de bio-verordening””. Echter, LTO Nederland constateert dat de te vervangen tekst niet in het vigerend Bal staat. Er staat enkel bij de definitie biologisch geteelde gewassen: “gewassen die zijn voortgebracht overeenkomstig de voorschriften die zijn gesteld bij of krachtens verordening”. LTO Nederland vermoedt dat enkel het woord “verordening” vervangen dient te worden door “de bio-verordening”.

- LTO Nederland heeft de volgende opmerking aangaande Bijlage 2, als bedoeld in artikel I, onderdeel O, Bijlage IVD bij de artikelen 4.1194a en 4.1212a van dit besluit (rustgewassen):
  - In de combinatie korte teelt met vanggewas vraagt LTO Nederland zich af hoe lang het vanggewas moet staan. Dit wordt niet vermeld;
  - LTO Nederland pleit ervoor om de lijst 'rustgewassen' aan te vullen met:
    - Peulvruchten;
    - Kruiden;
    - Maïsteelt, indien wordt voldaan aan (één van) de volgende voorwaarden:
      - ❖ Rietzwenk, Italiaans, Engels raaigras gelijk-/onderzaai. Mede doordat maïs een maaigewas is en bij onderzaai er géén grondbewerking in het najaar meer plaatsvindt. Hierbij laat met name toepassing van gelijkzaai een zeer sterk verlaagde nitraatresidu laat zien, lager zelfs dan graan gemiddeld. Door dit op te nemen in de lijst rustgewassen zal de animo om onder-/gelijkzaai toe te passen stijgen, daarmee ook het vakmanschap en de investering in goede machines om dit toe te passen én de waterkwaliteit zal verbeteren. (zie [link](#) en [link](#) ter onderbouwing);
      - ❖ In het geval maïs wordt bemest met strotijke vaste mest. Via strotijke vaste mest wordt meer organische stof in de bodem gebracht (bodemverbetering) waardoor ook de kans op uitspoeling van mineralen sterk wordt gereduceerd. Verder komen de mineralen uit strotijke vaste mest pas beschikbaar tijdens het groeiseizoen van de mais waardoor ook de mineralen benutting sterk wordt verbeterd;
      - ❖ Het oogsten van de maïs als maïskolvensilage (MKS);
      - ❖ Striptil, zodat hoeveelheid mest controleerbaar is (tot maximaal 35 kuub rundveedrijfmest);
      - ❖ Striptil in onbewerkt vanggewas, zodat duidelijk is dat dit de eerste keer bemesten is;
      - ❖ 0-90-metingen achteraf verplicht stellen;
    - Winter-/zilver-/plant-uien zouden volgens LTO Nederland apart opgenomen moeten worden als rustgewas in combinatie met een vanggewas erna;
    - Dit geldt voor LTO Nederland ook voor zaai-uien, onder de volgende voorwaarden dat (1) de stikstofgift vooraf van 40 kilogram stikstof is gebruikelijk en bij-bemesten a.d.h.v. analyseresultaten 0-60-metingen, en (2) de rooidatum uiterlijk 15 september is en (3) het vanggewas tot februari blijft staan.
  - Met betrekking tot "*Combinatie van korte (groente)teelten cq. vroeg geoogste gewassen gevolgd door een vroeg ingezaaid onbemest vanggewas (inzaai in juli-augustus), oa. conservenerwt, worteltjes, spinazie, zomerprei, stamslabonen, voorjaarsbloeiërs (bol- en knolgewassen)*" stelt LTO Nederland voor "inzaai in juli-augustus" te vervangen door "inzaai vóór 1 september". Reden van de voorgestelde wijziging: Sommige voorjaarsbloeiende bol- en knolgewassen worden al in mei of juni geoogst, waarna binnen enkele dagen een vanggewas gezaaid wordt. Ook deze gewassen voldoen aan de voorwaarde "vroeg geoogste gewassen gevolgd door een vroeg ingezaaid onbemest vanggewas", en kunnen dus ook in de lijst met rustgewassen opgenomen worden. Ook hier kan "voorjaarsbloeiërs (bol- en knolgewassen)" eventueel vervangen worden door: "in het najaar geplante bol- en knolgewassen in de sierteelt".